

Hoe Beusichemse
ridder Zweder
van Beusichem
Utrecht
veroverde voor
een Van Nassau

Ridder Zweder van Beusichem (zoon van de Heer van Beusichem) veroverde met zijn manschappen Utrecht in 1276. Zweder van Beusichem kruiste daar bekende edelen uit de Nederlandse geschiedenis als Graaf Floris V en Gijsbrecht van Amstel. Zweder stichtte ook Vianen. De ridders en heren van Beusichem waren een machtig geslacht in de middeleeuwen. Dat ging ook wel ten koste van andere dorpen. Rond die tijd verwoestte de Heer van Beusichem (een andere dan Zweder) met zijn manschappen kastelen van edelen in Everdingen en Montfoort. Ook bracht een heer een landelijk bekende krijgsheer Jan van Renesse om in een slag bij de Lek.

Dit is niet een prent van de verovering van Utrecht, wel een belegering ongeveer uit dezelfde tijd.

Zweder, zoon uit het geslacht van de Heren van Beusichem, viel 10 september 1276 met stormladders in de dageraad aan. De stad Utrecht viel na zware straatgevechten in zijn handen, blijkt uit oude bronnen. Utrecht was in die tijd de grootste stad van de Noordelijke Nederlanden.

Zweder veroverde Utrecht om bisschop Jan van Nassau terug in het zadel te helpen. Deze bisschop was een eerste telg uit het geslacht Van Nassau, waaruit ook Willem-Alexander stamt. Jan van Nassau speelde bovendien een

belangrijke rol bij de eerste fase van de bouw van de huidige Dom.

De Heren van Beusichem waren een betrekkelijk machtig geslacht aan de zuidoevers van de Lek. De zege van Zweder is daar een bewijs van. Hij was een 'onvervaert ridder' de stad innam, zo staat in de Divisiiekroniek van Cornelius Aurelius. Het was een bloedige strijd, blijkt uit het verslag. "Daer veel lude doot bleven an beiden siden. Mer Zweder vercreech den zeghe ende verdreef veel lude van der meente uter stat ende die oude scepene ende borghermeystere sette hi weder in haer macht."

Hoe kwam het dat deze heer van Beusichem Utrecht veroverde?

Het was een zeer onrustige tijd. Noord-Hollandse bendes verwoestten dorpen en kastelen (waaronder een kasteel van de Beusichems). De bendes namen Utrecht zelfs in. De belangrijkste man in het Sticht was de bisschop en deze Jan van Nassau moest de stad ontvluchten. Jan van Nassau vroeg de Hollandse graaf Floris V om de stad te heroveren en de voormalige bestuursvorm te herstellen. De poging van maarschalk Zweder van Beusichem om de stad te veroveren, lukte dus in september 1276 na zware straatgevechten. Bisschop Jan van Nassau was naar Deventer gevluht en kon toen naar de stad Utrecht terugkeren. En let op. Jan van Nassau besloot de herbouw van de huidige Dom te hervatten. De eerste steen was net gelegd in 1254.

In Vianen en Culemborg zijn straten vernoemd naar Zweder. In Beusichem niet...

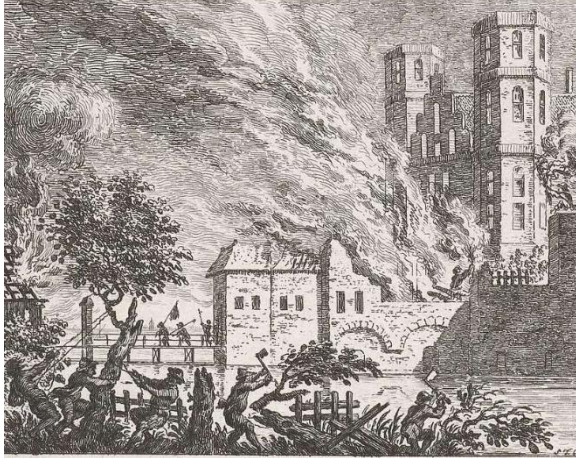

Tekening van kasteel Vianen door Zweder van Beusichem gebouwd en waaruit Vianen ontstond (bezoeklekenlinge.nl). Hoe het kasteel van zijn vader Steven van Beusichem er in Beusichem uit zag weten we nog altijd niet.

Wie was deze strijdbare ridder Zweder van Beusichem?

Heer Zweder was de tweede zoon van de Heer Steven van Beusichem en een zekere Ava. Zweder komt vele malen in documenten voor, van 1248 tot 1284. Hij stierf tussen 1285 en 1287. Zweder kreeg een aanzienlijk bisschoppelijk ambt, namelijk dat van maarschalk van het Nedersticht. Hij was zo opper-rechter van het Utrechtse.

Als jongere zoon in het geslacht van de Heren van Beusichem kreeg Zweder de heerlijkheid ten westen van Hagestein, dat later Vianen zou gaan heten. Daar lag een versterkte hofstede die hij tot een geducht kasteel liet verbouwen: het in 1969 teruggevonden 'castrum Vyanen' aan het Wed. Dat zijn kasteel niet onneembaar was, blijkt uit het feit, dat het tijdens de veldtocht van Gijsbrecht van Amstel met de opstandige Kennemers (de eerder genoemde Noord-Hollandse bendes) in 1274 met succes aangevallen werd. Twee jaar later nam Zweder zijn wraak door Utrecht te veroveren op die Gijsbrecht van Amstel.

Een beeld van een verwoesting van een kasteel. Dit beeldt het kasteel van Gijsbrecht van Amstel uit, een voorvader van Gijsbrecht in dit verhaal. De Van Amstels zijn belangrijke grondleggers van Amsterdam.

Hoe machtig waren de heren van Beusichem?

De familie Van Beusinchem behoorde dus tot één van de machtigste geslachten aan de zuidelijke oever van de Lek. De vader van Zweder van Beusichem bekleedde het ambt van schenker van het bisdom Utrecht, een belangrijke adviesfunctie die later zou overgaan op Zweders oudere broer Hubrecht. Bij dat ambt behoorden aanzienlijke goederen, die samen met de eigen bezittingen in en om Beusichem toen tot een behoorlijk gebied leidde. Vergeet niet dat rond die tijd de Heren van Beusichem ook Culemborg bouwden en een rol speelde bij de totstandkoming van Vianen. Zweder noemde zich ridder van Beusichem en Vianen.

Zweder speelde op schakbord van landelijke geschiedenis

Bisschop Jan van Nassau en zijn maarschalk Zweder van Beusichem namen het bij die gevechten in de stad Utrecht op tegen Gijsbrecht van Amstel. Van Amstel had in 1274

met boeren en gildelieden in Utrecht de macht gegrepen. Van Nassau had ook de bekende graaf Floris V van Holland om hulp gevraagd. De poging van Zweder van Beusichem om met hulp van graaf Floris V en graaf van Gelderland Utrecht te veroveren lukte dus.

De geschiedenis tussen Van Amstel en graaf Floris V is landelijke geschiedenis. In 1296 werd graaf Floris V vermoord door een groep samenzweerders waar Gijsbrecht van Amstel deel van uitmaakte. Over Gijsbrecht van Amstel en de belegering van Amsterdam in 1300 schreef Vondel zijn toneelstuk Gijsbrecht van Amstel. Eén van de andere edelen die (onterecht) aan de moord op Floris V is gekoppeld, Jan van Renesse, is in 1304 Beusichem gedood door opnieuw een heer van Beusichem (Johan) en ligt begraven in de kerk in Beusichem.

En dan die bisschop. Zoals gezegd is Jan van Nassau volgens historici de eerste telg uit het geslacht Van Nassau die een gebied bestuurde.

Strijd over bisschopszetel

Rond 1276 was er grote strijd wie de nieuwe bisschop moest worden van Utrecht. Die stad had grote macht over het Sticht. Zweder van Beusichem steunde Jan van Nassau. Deze Van Nassau was niet door de Paus verkozen, was ook niet gewijd en werd daarom 'elect' genoemd (niet officieel beëdigd).

Deze Jan van Nassau was wel de neef van de machtige graaf van Gelre Otto 2, en met een verbond van ridders en edelen besloot Zweder van Beusichem Jan van Nassau te steunen. Jan van Nassau was bisschop tot 1290, toen hij door de Paus uit zijn ambt werd gezet. Van Nassau staat niet bekend als een sterke bestuurder, maar moest ook opboksen tegen een steeds sterkere invloed van partijen in Holland.

Paardenmarkt misschien toch ouder?

Op 1 december 1271 gaf Jan van Nassau, de bisschop van Utrecht, aan Zweder van Beusichem, de bewoner van het kasteel Vianen, het recht om twee keer per jaar op deze plaats een markt te houden. Deze najaarsmarkt leeft nog steeds voort onder de naam "Paardenmarkt", die elk jaar gehouden wordt op de woensdag voor de tweede donderdag in oktober. Dat is opvallend, omdat in Beusichem de paardenmarkt in de maand juni is en gedateerd wordt op 1461. Was de Beusichemse paardenmarkt misschien toch ouder?

In Vianen contouren kasteel zichtbaar gemaakt

Het kasteel Vianen bestond uit een woontoren met een diameter van ongeveer 9 meter, een achthoekige hoofdburcht met een diameter van 30 meter en een dubbele voorburcht, waarvan de fundering zich onder het grasveld bevindt. De contouren van de hoofdburcht zijn zichtbaar gemaakt middels de afwijkende bestrating.

Zweder heeft veel gedaan om zijn erfdeel van de heer van Beusichem in Vianen tot ontwikkeling te brengen. In 1269 sloot hij een verdrag met zijn buurman, de heer van Hagestein, om hun waterstaatszaken te regelen. In 1277 voegde hij een deel van Lexmond aan zijn heerschappij toe en legde daarmee de grondslag voor het latere 'Land van Vianen'.

De naam van Zweder, ridder van Beusichem, komt terug in de naam van de gemeente Vijfheerenland. Deze naam verwijst naar de vijf heren die in 1284 samen maatregelen namen tegen wateroverlast uit de Betuwe. Zweder van Beusichem behoort als Heer van Vianen tot één van de vijf heren.

Bronnen:

Historische Vereniging Het Land van Brederode
Oorlog om Holland 1000-1375, Ronald de Graaf
Kastelen in Nederland